Відгук

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора

Павелківа Віталія Романовича на дисертацію

Інкіної Софії Володимирівни

«Психологічні чинники моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці» подану на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність обраної для дослідження теми обґрунтовується дисертанткою тим, що волонтерська діяльність, особливо в умовах війни, має значний вплив на моральний стан громадянського суспільства. Вона згуртовує звичайних громадян, людей з різним професійним та життєвим досвідом, різного віку, статі для вирішення найактуальніших проблем перед обличчям загрози або в складних життєвих ситуаціях. В сьогоднішніх реаліях у структурі національної свідомості кожного українця на перший план виступають такі риси як патріотизм, емпатія, альтруїзм, почуття моральної відповідальності, толерантності тощо. Українці прагнуть допомагати військовим, внутрішньо переміщеним особам, дітям та дорослим з інвалідністю, дітям, які позбавлені батьківського піклування, людям похилого віку та іншим категоріям, які потребують підтримки.

Найактуальнішими питаннями вивчення волонтерства є питання мотивації до такої діяльності та психологічних особливостей людей, схильних до тих чи інших її форм. Мотиваційний компонент волонтерства представляє собою особливу можливість для суб'єкта поєднати задоволення своїх власних потреб з потребами суспільства. Вивчення мотивації до волонтерської діяльності дозволяє прогнозувати та впливати на її успішність й результативність. У своїй діяльності волонтери керуються різноманітними мотивами, серед яких варто виділити моральні та соціальні. Вченими доведено, що успішність формування моральної мотивації волонтера, як людини із альтруїстичною спрямованістю, пов'язана із двома основними

мотивами: морального обов'язку та морального співчуття. Тому вони здійснюють альтруїстичні вчинки заради морального задоволення, самоповаги, гордості, підвищення моральної самооцінки.

Після 24 лютого 2022 року, молодь почала активніше долучатися до волонтерської діяльності в Україні яка базується на головних цінностях сучасного українського суспільства, таких як збереження національної ідентичності, бажання допомогти в наближенні перемоги, почуття єдності та можливість стати часткою спільної справи. Варто зазначити, що в сьогоднішніх реаліях соціальна активність, у тому числі волонтерська діяльність молоді, значно розширилась, хоча і напрями та види волонтерської діяльності перебувають в процесі постійних змін та переформатування. У цьому контексті питання мотивації залучення молоді до волонтерської діяльності є вкрай важливим та життєво необхідним для забезпечення повноцінного функціонування волонтерських груп, що якісно здійснюють свою діяльність. Для успішної реалізації волонтерських ініціатив у юнацькому віці має бути не тільки якісне наповнення програм, що сприяють їхньому розвитку, але варто враховувати й мотиваційний складник самої молоді. Сьогодні молодь є однією з найбільш активних груп суспільства. Юнаки часто долучаються до процесів надання матеріальної підтримки, збору коштів для придбання необхідного для військових обладнання, гуманітарної, психологічної допомоги тощо. Залучення молоді до волонтерської діяльності зумовлено як зовнішніми обставинами, коли виклики воєнного стану спонукають молодих людей консолідуватися і спрямовувати сили на збереження країни та створення умов для її майбутнього, так і особливостями юнацького віку – періоду становлення особистості, її соціальної ідентичності, системи цінностей і розвитку моральної самосвідомості. Це період стрімкого зростання соціальної відповідальності, емпатійності, осмисленості життя та сенсу власного існування, ціннісного ставлення до людей і здатності до самореалізації шляхом актуалізації юнаками свого собистісного потенціалу.

Отож, із врахуванням реалій сьогодення та вікових змін у юнацькому віці актуальність питання мотивації загалом та психологічних чинників моральної мотивації залучення юнаків до волонтерської діяльності стають сьогодні пріоритетними в організації волонтерського руху в Україні.

Зважаючи на вищесказане, визначення та експериментальна перевірка дисертанткою змісту, складових та чинників моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці, набуває як теоретичного, так і практичного значення, що посилюється запропонованою С.В. Інкіною розвивальною програмою підвищення потенціалу моральної мотивації волонтерської діяльності у юнацькому віці реалізованою у форматі відповідних вправ, технік та тренінгових завдань.

Необхідно підкреслити логічну продуманість і обґрунтованість структури роботи. У змісті послідовно висвітлюються взаємопов'язані результати теоретичного обґрунтування проблеми та емпіричного дослідження змісту, складових, критеріїв, рівнів та особливостей формування моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці, що сприяло реалізації мети роботи. Під час вивчення вітчизняного та світового досвіду авторка розкриває основні наукові підходи до вивчення проблеми моралі, моральності, моральної мотивації у психологічній літературі, підкріплює їх у ході констатувального етапу емпіричного дослідження. Виявлені результати підтверджують доцільність розроблення та апробації дисертанткою спеціальної психологічної програми розвитку моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці.

У *вступі* авторкою наведено чітко виважені формулювання щодо актуальності роботи, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, описано теоретико-методологічну та методичну базу дослідження, наведено дані про апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ дисертації **«Теоретико-методологічні основи вивчення проблеми моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому**

віці» присвячений основним науковим підходам до дослідження проблеми моральної мотивації особистості у психологічній літературі, проаналізовано зміст і складові даного феномену та психологічні чинники, що визначають особливості процесу формування моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці.

Проаналізувавши науково-теоретичні підходи до розгляду сутності понять моралі й моральності, авторка, на наш погляд, цілком обґрунтовано обрала для свого дослідження основні ідеї та положення класичних й сучасних теорій та підходів з морального становлення особистості у їх діалектичній єдності щодо розуміння проблеми формування моральної мотивації особистості у період юності.

У зв'язку з цим слід відзначити позитивний момент – ретельний аналіз концептуальних понять морального становлення особистості та виділення психологічних чинників моральної мотивації волонтерської діяльності у юнацькому віці дозволило авторці виокремити певні психологічні особливості волонтерства в юнацькому віці із врахуванням багатогранності взаємозв'язків та взаємовідносин у волонтерській діяльності: громадянська активність, амбітність, ініціативність, небайдужість; патріотизм, соціальна відповідальність, бажання приносити користь країні; зацікавленість, активна включеність, професійна допитливість; прогресивність, схильність до інноваційності, гнучкість та мобільність.

Врахування значення та ролі волонтертсва як однієї з форм інтеграції особистості юнацького віку в суспільство та її подальшого професійного зростання дало можливість створити авторську модель розвитку моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці.

Аналіз праць дослідників уможливив обґрунтування змісту, сутності, особливостей та психологічних чинників формування та розвитку моральної мотивації в юнацькому віці, як важливої складової волонтерської діяльності в

юнацькому віці, які стали теоретичною основою емпіричного дослідження, результати якого подано у наступних розділах дисертації.

Другий розділ дисертації **«Емпіричне дослідження моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці»** презентує результати констатувального етапу емпіричного дослідження особливостей проявів моральної мотивації та психологічних чинників її розвитку в процесі волонтерської діяльності у юнацькому віці.

Дисертантка детально підібрала та обґрунтувала сукупність діагностичних методик, розробила процедуру збору емпіричних даних та їх обробки. Наведено аналіз одержаних результатів, за якими виокремлено критерії, визначено рівні та якісні показники розвитку моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці.

Ретельний добір надійних і валідних методик, які відповідають меті та завданням дослідження, процедур математичної статистики, дозволив дисертантці здобути вагомі наукові результати щодо виявлення більш розвинених та слабких психологічних чинників моральної мотивації волонтерської діяльності у юнацькому віці та встановити наявність сильних взаємозв'язків між гуманістичними, альтруїстичними та просоціальними мотивами волонтерства.

У цілому, можна констатувати високу наукову цінність отриманих результатів, що зумовлюють потребу сприяння активізації розвитку та укріплення зазначених взаємозв'язків для підвищення потенціалу сформованості моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці.

У третьому розділі дисертації **«Технології формування моральної мотивації волонтерської діяльності особистості юнацького віку»** висвітлено мету, завдання, психотехнології (бесіди, мінілекції, кінотерапія, соціально-психологічний тренінг) розвивальної психологічної програми з

підвищення ефективності розвитку моральної мотивації у волонтерів юнацького віку.

Подано аналіз ефективності впровадження програми розвитку моральної мотивації волонтерської діяльності. у юнацькому віці в експериментальній і контрольній групах, що засвідчив високу результативність розробленої програми та позитивну динаміку в розвитку психологічних чинників моральної мотивації волонтерської діяльності в учасників експериментальної групи. Зафіксовано кількісні та якісні зміни в рівні розвитку моральної вмотивованості осіб юнацького віку, становлення та укріплення моральних цінностей, а також моральних мотивів молодих людей. Зокрема, зміни проявились у тому, що у досліджуваних з експериментальної групи було зафіксовано підвищення показників рівнів розвитку альтруїстичних, гуманістичних і просоціальних мотивів. Також у них значно зросли кількісні показники розвитку таких психологічних чинників моральної мотивації волонтерської діяльності, як альтруїстичність, емпатійність, моральна обов'язковість, національна ідентичність, патріотизм. Позитивну динаміку було відмічено також щодо чинників справедливості, солідарності й толерантності, хоча вони ще потребують розвитку в значної частини досліджуваних.

Завдяки даній програмі досліджувані набули необхідні теоретичні знання і практичні вміння щодо розуміння та розвитку психологічних чинників моральної мотивації волонтерської діяльності, при цьому вони мали змогу краще зрозуміти себе й свої можливості під час реалізації волонтерської діяльності.

Достатньо ґрунтовно авторка опрацювала методи та форми активізації розвитку психологічних чинників моральної мотивації волонтерської діяльності у юнацькому віці, здійснила їх конкретизацію в авторських вправах та авторських модифікаціях методик і вправ інших дослідників, використаних у процесі впровадження розробленої програми.

До сильних сторін праці слід віднести й аналітичне узагальнення фактичних даних: виклад матеріалу добре ілюстрований таблицями та рисунками, що свідчить про глибину аналізу фактичного матеріалу та вміння співвіднести його з концептуальними засадами дослідження. Також заслуговують на увагу сформульовані автором методичні рекомендації, які мають виражений прикладний характер і можуть бути затребувані в практиці роботи з молоддю.

Висновки роботи є науково обґрунтованими та доведеними, чітко сформульованими. У них досить чітко репрезентовано загальні досягнення роботи та авторський внесок у розв'язання представленої в дисертаційній роботі наукової проблематики. Список використаних джерел та додатки загалом оформлені згідно встановлених правил та містять потрібну довідкову інформацію.

Варто зазначити, що опубліковані праці автора дисертаційного дослідження відповідають його змісту, а результати апробації на наукових і науково-практичних конференціях, семінарах свідчать про широке представлення дисертанткою результатів дослідження науковій спільноті.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану дисертаційну роботу Софії Володимирівни Інкіної та відзначаючи її відповідність вимогам до наукових досліджень, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження й побажання, що сприятиме подальшому аналізу досліджуваної проблеми.

1. На нашу думку, доцільним було б висвітлення серед методологічних засад саме ролі соціально-психологічних концепцій або теорій, які б показували вплив соціального оточення на розвиток моральної мотивації волонтерської діяльності у юнацькому віці, зокрема феномену лідерства, престижності волонтерства як майбутньої професійної діяльності, статусної поведінки, конкуренції, впливу засобів масової інформації тощо.

2. Друге зауваження стосується викладення результатів констатувального етапу емпіричного дослідження, зазначимо разом з тим, що дисертантка

здійснила ґрунтовний їх аналіз, проте окремі з них потребують додаткового пояснення. Так, вважаємо, що дисертантці варто було представити гендерні та вікові відмінності в розвитку моральної мотивації волонтерської діяльності серед представленої вибірки волонтерів із врахуванням їхнього соціального становища.

3. На етапі теоретичного аналізу авторка аналізує психологічні проблеми моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці. Варто було б детальніше показати, як саме ці психологічні проблеми були враховані у розвивальній психологічній програмі з підвищення ефективності розвитку моральної мотивації у юнацькому віці.

4. У третьому розділі, де описано та представлено розвивальну програму, доцільно було б докладніше висвітлити особливості зворотнього зв'язку учасників програми в межах окремих занять та відобразити його при реалізації подальших етапів програми. Це дало б змогу краще зрозуміти, наскільки програма врахувала реальні потреби та запити учасників.

Висловлені зауваження і побажання не ставлять під сумнів вагомість основних результатів дисертаційного дослідження і, отже, не можуть вплинути на обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку дисертації С.В. Інкіної, яка є завершеною науковою працею, спрямованою на розв'язання проблеми розвитку моральної мотивації та її чинників у процесі волонтерської діяльності в юнацькому віці, вона має наукову новизну, теоретичне значення, практичну цінність.

Тож, актуальність теми, комплексність, системність і завершеність проведеного теоретико-емпіричного пошуку, наукова новизна і практична вагомість отриманих результатів, аналіз опублікованих наукових праць дає підстави стверджувати, що дисертація «Психологічні чинники моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці» є самостійною завершеною працею, яка відповідає галузі знань «05 – соціальні та поведінкові науки» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017

року №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12.01.2022 року №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка Інкіна Софія Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності «053 Психологія».

Офіційний опонент:
доктор психологічних наук, професор,
декан факультету психології,
здоров'я людини та спорту
Рівненського державного
гуманітарного університету В.Р. Павелків

РДГУ
Підпис Павелківа Віталія засвідчую
Начальник загального відділу
Оксана Ткачук
«24» 04 2026 р.